

Windt András

Az észak-koreai nukleáris fegyver kérdése a nagyhatalmi politika tükrében

Az észak-koreai nukleáris fegyverkezés a kelet-ázsiai térség biztonsági helyzetét alapjaiban befolyásoló kérdéssé vált az elmúlt évtized folyamán, melynek megnyugtató rendezésére ma vajmi kevés esély látszik. Ebben nagy szerepük van a „sztálinista monarchiával” zajló egyeztetési folyamatban meghatározó szerepet játszó három nagyhatalom, az Amerikai Egyesült Államok, Kína és Oroszország közötti alapvető érdekkellentéteknek, amelyek persze a nukleáris proliferáció dimenzióján túl nem választhatók el a Koreai-félsziget állapotához kapcsolódó tágabb számításaitól sem. A tanulmányom ebből az előfeltevésből született, magyarázatához pedig egyrészt bemutatja Phenjan katonai célú nukleáris fejlesztéseinek legfontosabb állomásait, majd külön-külön megvizsgálja a három említett nagyhatalomnak a koreai konfliktushoz fűződő érdekeit, céljait, alkalmazott politikáját, konkrét lépéseit és ezeknek a cél eléréséhez viszonyított hatékonyságát.

Bevezetés

2013. február 12-én a Koreai Népi Demokratikus Köztársaság végrehajtotta harmadik sikeres kísérleti atomrobbantását.¹ Nem meglepő módon az eseményt heves nemzetközi tiltakozások kísérték, még Phenjan egyetlen szövetségésétől, Kínától is. A történetek újabb fejezetét nyitották meg annak a konfliktusnak, amit Észak-Korea a nemzetközi közösséggel szemben, a saját atomfegyver fejlesztése miatt vív. Észak-Korea eddig semmibe vette az Egyesült Nemzetek Szervezete Biztonsági Tanácsának (ENSZ BT) egyhangúan elfogadott határozatait,² melyek megtiltják nukleáris fegyver fejlesztését. Figyelemreméltó tény, hogy az ENSZ BT Észak-Koreával szembeni határozatai, „habár jogilag kötelező erejűek, az államoknak tilos katonai erőt felhasználni a határozatokban foglalt kötelességek betartására”.³ Vagyis nem támadhatja meg egyik állam sem Észak-Koreát, ha a határozatban foglalt kötelezettségeinek nem tesz eleget. Így viszont e határozatoknak roppant nehéz érvényt szerezni. Vajon miért állt érdekében az ENSZ BT-nek, különösen az állandó tagoknak három olyan határozat elfogadása, aminek betartására nem teremtették meg a feltételeket? Hogyan viszonyul a három említett nagyhatalom Észak-Korea nukleáris fenyegetéséhez? Mik a stratégiai érdekeik, céljaik? Hogyan, milyen lépésekkel mozdítják elő ezeknek az érdekeknek az érvényesülését, a célok megvalósulását? Az alábbiakban erre keressük a választ.

1 McCurry, Justin – Branigan, Tania: North Korea stages nuclear test in defiance of bans. *The Guardian*, 2013. 02. 12. ; és North Korea confirms successful nuclear test – video. *The Guardian*. 2013. 02. 12.

2 Schmitt, Alexandra: UN Security Council Resolutions on North Korea. *Arms Control Association*. 2013. 04. 24.

3 Uo.

Történelmi áttekintés

Észak-Korea még az 1950-es években kezdte el a nukleáris programját,⁴ melyhez a Szovjetuniótól kapott segítséget: 1959-ben a két állam megegyezett a Jongbjon (Yongbyon) Nukleáris Kutatóintézet felállításáról, amelyhez a 2 megawattos (MW) atomreaktort a szovjetek adták. Az objektum az 1960-as években készült el, és Észak-Korea itt képezte ki atomtudósait. Az ország katonai célú nukleáris programját ugyanakkor jórészt egyedül folytatta, mert az atomtitkot sem a szovjetek, sem a kínaiak nem adták át. 1977-ben Észak-Korea aláírt egy egyezményt a Nemzetközi Atomenergia-ügynökséggel (NAÜ), amelyben bejegyezték, hogy a NAÜ felügyeli a Jongbjon reaktort. Ezt követően, az 1980-as években Phenjan megépített egy 5 MW teljesítményű reaktort Jongbjonban, és elkezdett a bomba robbantását elindító mechanizmuson dolgozni. Tette ezt annak ellenére, hogy 1985-ben csatlakozott az atomsorompó-szerződéshez (*Non-proliferation Treaty – NPT*), amely – többek között – megtiltja atomfegyverek átadását ilyenekkel nem rendelkező országoknak, és megtiltja ezen országoknak atomfegyver fejlesztését, illetve külföldről való beszerzését. Bár ez látszólag megnyugtató választ jelentett az észak-koreai nukleáris kutatásokhoz kapcsolódó aggodalmakra, 1993-ban Phenjan látványosan demonstrálta a nukleáris politika melletti elköteleződését és a korlátok elvetését: kitiltotta területéről a NAÜ munkatársait, és bejelentette, hogy kilép az atomsorompó-szerződésből. A helyzetet Jimmy Carter volt elnök oldotta meg: az 1994-ben Kim Ir Szennel kötött keretegyezményben (*Framework Agreement*) az Egyesült Államok vállalta, hogy két könnyűvízes reaktort⁵ épít Észak-Koreának, továbbá olajat is ad az első reaktor indulásáig (2003-ig),⁶ cserébe Észak-Korea nem lép ki az atomsorompó-szerződésből, és visszaengedi az NAÜ ellenőreit, emellett egyes kísérleti reaktorokat leállít. Kim Ir Szen nem sokkal ezután, még 1994-ben elhunyt, utódja fia, Kim Dzsong Il lett.⁷

2002-ben derült ki végül, hogy Észak-Korea titokban 20%-nál nagyobb dúsítottságú urániumot állít elő (a békés célú felhasználáshoz 5%-ra van szükség), ezzel nyilvánvalóvá vált, hogy az ország az 1994-es keretegyezményt csak álcaként használta katonai célú nukleáris programjának zavartalan folytatásához.⁸ Az USA válaszul leállította az olajszállítmányokat, mire Phenjan kiutasította a NAÜ ellenőreit, és kilépett az atomsorompó-szerződésből. 2003 áprilisában, Pekingben tárgyalások kezdődtek az Egyesült Államok, Észak-Korea és Kína között, az ország katonai célú nukleáris programjának leállításáról. A tárgyalások végül nem a fent felsorolt három fél, hanem (bevonva Dél-Koreát, Japánt és Oroszországot) összesen hat érdekelt állam részvételével valósultak meg. A hatoldalú tárgyalások (*six party talks*) első fordulója 2003 augusztusában volt, a második 2004 februárjában, a harmadik 2004 júniusában. A negyedik forduló végén, 2005. szeptember 19-én a hat résztvevő fél aláírta az „Elvek nyilatkozatát” (*Statement of Principles*). Phenjan vállalta, hogy visszatér az atomsorompó-szerződésbe, visszaengedi az NAÜ munkatársait, és leállítja a nukleáris programját, ennek fejében az Egyesült Államok nem fog (újra) nukleáris

4 North Korea Country Profile Nuclear. *Nuclear Threat Initiative*. 2013. 02.

5 Light-water Reactor. *Nuclear Threat Initiative*. 2015. 04. 01.

6 North Korea Country Profile Nuclear. The 1994 Crisis and the Agreed Framework.

7 Crisis Guide: The Korean Peninsula. Chapter VII: Historical Background. Council on Foreign Relations.

8 North Korea Country Profile Nuclear. *NTI*, 2015. 09. 24. és uo: Highly Enriched Uranium (HEU), Enriched Uranium. 2013. 09. 24.

fegyvereket állomásoztatni Dél-Koreában.⁹ Észak-Korea azonban megszegte legfontosabb vállalását, és nem állt el a nukleáris fegyverkezéstől.

Ilyen előzmények után 2006. október 9-én Észak-Korea végrehajtotta első nukleáris kísérleti robbantását. Az eseményt a nemzetközi közösség persze súlyosan elítélte, és az ENSZ BT 1718-as határozatával megtiltotta az országnak a nukleáris fegyverek és ballisztikus rakéták további fejlesztését, valamint szankciókat vetett ki rá.¹⁰ A szankciók többek között részleges fegyverembargót írtak elő Észak-Koreával szemben: megtiltották nehézfegyverek, például harckocsik, harci repülőgépek, rakéták exportálását Észak-Koreába, illetve importálását Észak-Koreából. A szankciók előírták azon észak-koreai személyek vagyontárgyainak befagyasztását, akiknek közül lehetett az atomprogramhoz, és beutazási tilalommal sújtott egyes személyeket. Humanitárius okokból viszont lehetett továbbra is pénz utalni Észak-Koreába, és ezt a kiskaput Kína ki is használja Phenjan segítségével.¹¹ Mindennemű nukleáris technológiát és kiképzést, mely lehetővé tenné nukleáris fegyverek fejlesztését, a szankciók alapján tilos volt Phenjan számára át- és megadni. A BT-határozat minden államot kötelezett az Észak-Korea felé haladó, gyaníthatóan nukleáris, vegyi vagy biológiai fegyvereket tartalmazó szállítmányok átvizsgálására, de ezt Kína nem tartotta be.

Ezután a hat tárgyaló fél 2007 februárjában elfogadta a közös nyilatkozat végrehajtását célzó kezdeti lépésekről szóló dokumentumot (*Initial Actions for the Implementation of the Joint Statement*), mely kötelezte a feleket a 2005. szeptember 19-én elfogadott Elvek nyilatkozatának betartására. Észak-Korea beegyezett, hogy leállítja a Jongbjon reaktort, s ennek eleget is tett. Az Egyesült Államok és a másik négy fél cserébe olajat szállított Phenjannak,¹² Washington továbbá 2008. október 11-én levette a terrorista csoportokat támogató államok listájáról Észak-Koreát.¹³ A kelet-ázsiai ország azonban 2009. május 25-én végrehajtotta a második nukleáris kísérleti robbantását, melyre a BT 1874-es határozatával válaszolt: követelte az 1718-as határozat betartását, és újabb szankciókat vetett ki Phenjanra.¹⁴ Az újabb szankciók többek között megtiltottak – a kézfegyverek kivételével – mindennemű fegyverexportot és -importot, és az államoknak engedélyezték az Észak-Korea felé haladó, vélelmezhetően fegyvereket tartalmazó szállítmányok átvizsgálását és szükség esetén megsemmisítését. A szankciók az Észak-Koreába irányuló pénzáttalást tovább nehezítették, de a humanitárius segély alapján történő tranzakciók lehetősége – és ezzel a korábban oly sokszor kihasznált kiskapu is – megmaradt.

2011. december 17-én Kim Dzsong Il meghalt, utódja fia, Kim Dzsong Un lett.¹⁵ A dinasztia újabb tagjának hatalomra lépése azonban eddig nem hozott lényeges változást az ország hozzáállásában. Észak-Korea ezután sem tartotta be a BT-határozatokban foglaltakat: 2013. február 12-én végrehajtotta harmadik nukleáris kísérleti robbantását, mellyel az ifjú vezér megerősítette országának addigi politikai irányvonalát. Az ENSZ BT is addigi

9 Norris, Robert S. – Arkin, William M. – Burr, William: "Where They Were". Bulletin of the Atomic Scientists. November/December 1999. 30. o.

10 Schmitt, Alexandra: i. m.

11 Moore, Malcolm: China breaking UN sanctions to support North Korea. *The Telegraph*, 2013. 04. 13.

12 Initial Actions for the Implementation of the Joint Statement. *Nuclear Threat Initiative*. 2007. február 13. 2013. 09. 20.

13 North Korea Country Profile Nuclear. 2006 to 2011: A Nuclear Test, Failed Negotiations, and Another Nuclear Test.

14 Schmitt, Alexandra: i. m.

15 Crisis Guide: The Korean Peninsula. Historical Background. *Council on Foreign Relations*, 2015. 12. 11.

módszereire erősített rá: a 2004-es határozatával reagált, melyben követelte az 1718-as és az 1874-es határozatok betartását, valamint újabb szankciókat vetett ki Phenjanra.¹⁶ A szankciók tovább nehezítették a pénzáttalást Észak-Koreába, és kiszélesítették az embargót. A határozat felszólította Phenjant, hogy térjen vissza a hatoldalú tárgyalásokhoz, és tartsa be a 2005. szeptember 19-én aláírt Elvek nyilatkozatában foglalt kötelezettségeit.¹⁷ A jelek szerint tehát a Biztonsági Tanács szankciós lépései és a hatoldalú tárgyalások sem tudják megakadályozni Észak-Koreát nukleáris arzenáljának fejlesztésében. Mit tehet akkor a három nagyhatalom, illetve mit akar tenni?

Az Egyesült Államok politikája és érdekei

Az Egyesült Államok Észak-Koreával annak létrejötte óta közismert ellenséges viszonyban van. Washington Dél-Koreát támogatta Észak-Korea ellenében a koreai háború (1950–1953) során, és támogatja most is. Az ország mind a mai napig fenntart katonai bázisokat Dél-Korea területén, hogy szövetségését megvédje és biztosítsa közvetlen katonai jelenlétét a félszigeten.¹⁸ A két állam fegyveres erői közötti együttműködést rendszeres hadgyakorlatokon csiszolják. Ezzel párhuzamosan Washington természetesen kiemelt figyelmet szentel Észak-Korea nukleáris ambícióinak és hagyományos fegyverkezésének, kutatva a világon unikális berendezkedésű állam működésének szabályszerűségeit is.

Fred Kaplan külpolitikai újságíró egyik publicisztikájában¹⁹ Kim Dzsong Un és apja, Kim Dzsong Il összehasonlítására vállalkozik. Kim Dzsong Un csak 29 éves, mindössze egy éve van hatalmon, és még mindig nem tudunk róla semmit („*still an unknown quantity*”). Az apja, Kim Dzsong Il sokáig készült az „uralkodásra”. Apja, Kim Ir Szen halálakor 52 éves volt, megtanult tőle mindent, ami a hatalomgyakorláshoz kell, emellett a ranglétrát is végigjárta a pártban. Kim Dzsong Unnak nincs tapasztalata, nem készítették fel a hatalomátvételre. A viselkedése pedig kiszámíthatatlan. Jó példával szolgál erre, hogy 2012. február 29-én Barack Obama, az Egyesült Államok elnöke 240 ezer tonna élelmiszert ígért Phenjannak, ha leállítja nukleáris és rakétafejlesztéseit. De Észak-Korea még a szállítmányok megérkezése előtt, április 13-án kilőtt egy újabb rakétát, mire Obama elnök visszafordította azokat. Kim Dzsong Il vélhetőleg előbb megvárta volna a szállítmányokat, és csak aztán lőtt volna ki a rakétát, így duplán nyert volna. Utóda máig érthetetlen módon nem ezt tette.

Ennek oka nagy valószínűséggel a rendszer mindent átszövő biztonságpolitikai félelmeiben keresendő. Az észak-koreai elit komolyan tart attól, hogy ország ellen egy átfogó katonai csapás nagyon is realitás lehet, és ezért a lehető leggyorsabban minél tovább kívánja fejleszteni atomfegyvereit és ballisztikus rakétáit, bízva abban, hogy ezek birtokában már nem kell tartania külső agressziótól.²⁰

Mik is pontosan az Egyesült Államok érdekei Észak-Koreával szemben? Az első és legnyilvánvalóbb az, hogy Észak-Korea ne kezdjen háborúba, különösen nukleáris fegyver al-

16 Schmitt, Alexandra: i. m.

17 North Korea Country Profile Nuclear. 2003 to 2006: New Crises, and the Beginning and End of the Six-Party Process.

18 Crisis Guide: The Korean Peninsula. Historical Background. Council on Foreign Relations, 2015. 12. 11

19 Kaplan, Fred: Who's Afraid of Kim Jong-un? Slate, 2013. 03. 14.

20 Amit Kim Dzsong Un tett, nem tekinthető racionálisnak, viszont az általam adott magyarázat egy racionális érdeket sejtet az irracionális cselekedetek mögött.

kalmazásával ne. Egy átfogó katonai konfliktus nemcsak érzékeny veszteségeket jelentene az amerikai hadseregnek (esetleg magának a lakosságnak is), és megsemmisüléssel fenyegetné Dél-Koreát, hanem – magától értetődően – instabilitást is hozna az egész régióban. Kína támogatta Észak-Koreát a koreai háborúban, feltehetőleg egy újabb háborúban is támogatná. Így, ha közvetve is, a világ két, gazdasági és katonai szempontból legerősebb hatalma kerülhetne szembe egymással, és ha a háború gyorsan véget is érne, a kölcsönös bizalmatlanság és félelem légköre még uralná a régiót. Nem is beszélve a menekültek várható áradatáról,²¹ amely Kelet-Ázsia összes érintett országának váratlan feladatokat jelentene. Ha pedig nukleáris háború törne ki, annak a következményeit végképp lehetetlen lenne megjósolni. Noha biztos, hogy ezt Kim Dzsong Un rendszere nem élné túl, aligha csak az északi rezsim pusztulna el.

Az Egyesült Államok regionális stabilitáshoz kötődő prioritása az északi nukleáris program korlátok közé szorítását feltételezi. Washington komoly erőfeszítéseket tett a múltban is, hogy gátolja Phenjan katonai célú nukleáris programját, kezdve az ENSZ-szankciókkal,²² a „mézesmadzag és korbács” („sticks and carrots”) politikán át (vagyis élelemszállítmányok ígéretékért, ha Phenjan nem folytatja a nukleáris programot, ENSZ-szankciók szigorítása, ha az előző szankciókban megszabott kötelezettségeknek Phenjan nem tesz eleget)²³ egészen a csempészhajók és szállítmányok elfogásáig. Ezeknek a törekvéseknek egyrészt az a célja, hogy Észak-Korea ne fenyegetse a térség államait, elsősorban Dél-Koreát nukleáris csapással, másrészt a ballisztikusrakéta-fejlesztés ellen is irányulnak, hogy ne legyen mivel célba juttatni a nukleáris robbanótölteteket az USA területére.

Ennek kapcsán merül fel a kérdés, miért érdeke az állandó tagoknak megszavazniuk olyan ENSZ-határozatokat, amelyek nem teszik lehetővé (jogilag) az erő alkalmazását Észak-Korea ellen, amennyiben az nem tartja be az e határozatokban foglalt kötelezettségeit. Az egyik ok a kínai vétójog alapján értelmezhető: ha katonai erő alkalmazásáról szóló kitéltet illesztettek volna a határozat szövegébe, Peking biztosan opponálta volna azt. A kínaiaktól aligha várható el, hogy ENSZ-felhatalmazás útján teret nyissanak az USA előtt egy esetleges kelet-ázsiai katonai beavatkozásra. Érdekes itt felidéznünk, hogy a 2011-ben Líbiáról született BT-határozat esetében Kína is és Oroszország is tartózkodott (és az így került elfogadásra), de egyikük sem akarta, hogy Líbiát lebombázzák.²⁴

Ebből közvetlenül következik a másik ok: mivel a kínai vétó lehetősége miatt nem lehetett katonai erő használatát engedélyező szöveget elfogadni, lehetett volna úgy is, hogy semmilyen határozat nem születik. De az Egyesült Államok egyrészt nem akart egy ilyen akciót válaszlépés nélkül hagyni, másrészt bízott abban, hogy ez a megoldás, ha nem is akadályozza meg, de legalább lassítja Észak-Korea nukleáris és rakéta programját.

Mint ismert, ezek a törekvések nem hoztak eredményt: Észak-Korea háromszor is végrehajtott nukleáris kísérleti robbantást, és többször tesztelt ballisztikus rakétákat. Washington elvben léphetett volna egyoldalúan is. Habár George W. Bush a „terror tengelye” egyik alkotójaként emlegette Észak-Koreát,²⁵ végül csak Irakot támadta meg. Joggal tarthatott

21 A menekültek kérdését Csoma Mózes is említi PhD-disszertációjában. Csoma Mózes: *A Koreai-félsziget politikai viszonyai és azok biztonságpolitikai aspektusai*. PhD-disszertáció, Zrínyi Miklós Nemzetvédelmi Egyetem, Hadtudományi Doktori Iskola, 2006.

22 Schmitt, Alexandra: i. m.

23 Kaplan, Fred: i. m.

24 Rapoza, Kenneth: *Russia and China Team Up Against NATO Libya Campaign*. *Forbes*, 2011. 06. 17.

25 Wagner, Alex: *Bush Labels North Korea, Iran, Iraq an 'Axis of Evil'*. *Arms Control Association*. 2002. 03. 1.

attól, hogy Kína, esetleg Oroszország is kiáll Phenjan mellett, ugyanakkor aligha akart egy harmadik, jóval kétesebb kimenetelű háborút is elkezdni az afganisztáni és az iraki mellett.

Az Egyesült Államok persze a non-prolifерációban is érdekelt, azaz abban, hogy Észak-Korea ne adja tovább a nukleáris technológiát más államoknak, főleg olyanoknak, amelyek ezt az amerikai kül- és biztonságpolitika célkitűzéseivel való szembehelyezkedés érdekében használhatnák fel. Ehhez hasonló aggodalmakat fejt ki Charles L. Pritchard, John Tilelli Jr. és Scott A. Snyder az Észak-Koreával kapcsolatos amerikai politikáról szóló tanulmányukban.²⁶ A csempészhajók és szállítmányok kapcsán az Egyesült Államok akkori elnöke, George W. Bush 2003-ban indította el a Proliferációs Biztonsági Kezdeményezést (*Proliferation Security Initiative – PSI*).²⁷ Ennek a törekvésnek a célja, hogy elfogja a tömegpusztító fegyvereket, rakétákat és az ezek előállítására alkalmas eszközöket tartalmazó tengeri szállítmányokat, megakadályozandó, hogy terroristák vagy olyan államok kezébe jussanak, akik és amelyek tömegpusztító fegyvereket akarnak előállítani, illetve vásárolni.²⁸ A PSI tagállamai a gyanús hajókat a saját belvizeiken, parti tengereiken és csatlakozó övezeteikben megállíthatják és átvizsgálhatják.²⁹

Amerikai tisztviselők szerint eredményes a kezdeményezés.³⁰ A non-prolifерációs törekvések sikerét demonstrálja az az incidens is, amely 2013. július 15-én történt: Panama feltartóztatott és megvizsgált egy gyanús észak-koreai hajót a Panama-csatorna atlanti partjánál.³¹ A jármű azért volt gyanús, mert eltűnt a műholdas képről, és a hatóságok azt gyanították, hogy drogot szállít. Rakterében több tonna cukor alatt rakétákat, légvédelmi rendszereket és vadászgépeket találtak. Kuba később bejelentette, hogy ő adta a fegyvereket Észak-Koreának, hogy „kijavítsa” őket, megsértve ezzel a fegyverembargóról szóló ENSZ-szankciót. Az akció tehát megakadályozta, hogy a fegyverek Észak-Koreába kerüljenek.

Ugyanakkor a kezdeményezés sikerességét kétségessé teszi, hogy bizonyosan nem lehet minden hajót, minden szállítmányt elfogni, továbbá abban sem lehetnek bizonyosak, hogy pontosan mely államok, illetve mely nem állami szereplők törekednek tömegpusztító fegyverek megszerzésére. Az a tény, hogy Észak-Korea segítette Szíriát vegyi fegyverek előállításában,³² és fegyvereket akart szállítani a Hamásznak és a Hezbollahnak,³³ komoly aggodalomra adhat okot az Egyesült Államoknak és szövetségeseinek.

Ahhoz tehát, hogy Észak-Korea ellen sikerrel lehessen fellépni, mindenképpen szükséges Kína együttműködése. Hasonló következtetésre jutnak korábban már említett tanulmányukban Pritchard, Tilelli és Snyder,³⁴ miszerint a Kínával való együttműködés kritikus fontosságú a Koreai-félsziget atomfegyver-mentesítéséhez (*denuclearization*) és a regionális stabilitáshoz. Kína Észak-Korea egyetlen és legfontosabb szövetségeseiként az a szerep-

26 Pritchard, Charles L. – Tilelli Jr. John – Snyder Scott A.: *US policy towards the Korean Peninsula. Council on Foreign Relations*. 2010. 06.

27 Williams, Ian : *The Proliferation Security Initiative (PSI) At a Glance*. Arms Control Association. 2013. 06. 10.

28 Uo.

29 *Proliferation Security Initiative: Statement of Interdiction Principles*. The White House, Office of the Press Secretary Washington DC, *U.S. Department of State*, 2003. 09. 04.

30 Williams, Ian: i. m.

31 *Panama: North Korea ship to Cuba 'broke arms embargo'*. BBC, 2013. 08. 29.

32 Halpin, Dennis P.: *Syria and North Korea: A Real Axis of Evil*. *The National Interest*, 2013. 09. 04. 2. o.

33 Uo. 1. o.

34 Pritchard, Charles L. – Tilelli Jr. John – Snyder Scott A.: i. m. 52. o.

ló, amely a legnagyobb hatást képes kifejteni Phenjanra. Washington tehát rendszeresen megkísérli rávenni Pekinget, hogy keményebben lépjen fel Észak-Koreával szemben, különösen a katonai célú nukleáris fejlesztések és a rakétaprogram kordában tartására a Koreai-félsziget, végső soron tehát saját biztonságpolitikai környezetének stabilitása érdekében.

Pritchard, Tilelli és Snyder a következőket javasolják:³⁵ az Egyesült Államok és Kína kapcsolatának Észak-Korea atomfegyver-mentesítése legyen a legfontosabb pontja. Továbbá biztosítani kell Kínát az amerikai szándékokról, elérni, hogy ne nyújtson gazdasági támogatást a proliferációhoz (fagyasszon be minden pénzáttalást olyan észak-koreai cégeknek, amelyek gyaníthatóan nukleáris vagy rakétatechnológiát exportálnak, importálnak), és segítse elő a hatoldalú tárgyalásokat.³⁶ A szerzők szerint mindkét ország közös érdeke, hogy megakadályozzák a tömegpusztító fegyverek terjedését.³⁷ Az viszont kérdés, hogy miként viszonyul mindehhez a kínai fél. Peking eddig fontosabbnak tartotta a kis szomszédjával való jó viszonyt, mint a (térsegbeli) proliferációs aggodalmakat, non-prolifерációs törekvéseket.

A konfliktust illetően ugyanakkor az amerikai és orosz szempontok is ütköznek. Washington azt várná el Moszkvától, amit Pekingtől, azaz ne támogassa Észak-Koreát, ítélje el Phenjan nukleáris fenyegetését, és legyen partner az észak-koreai nukleáris leszerelést illetően. Az Oroszországi Föderáció ezzel szemben egyre inkább közeledik Phenjanhoz, nem utolsósorban a jelenlegi ukrajnai konfliktus miatt, amelynek következtében feszültté váltak Moszkva nyugati kapcsolatai. Mint ismert, már a NATO terjeszkedése és a kelet-európai rakétavédelmi rendszer ötlete³⁸ is nagyon aggasztotta az orosz stratégiákat, és ellenszenvüket az Egyesült Államok lépései az ukrajnai konfliktus során csak tovább erősítették. Egy hatékonyabb orosz–amerikai együttműködésnek a koreai kérdésben nyilván komoly ára van, amiben az Oroszországgal szembeni szankciók leépítése minden bizonnyal meghatározó elem lesz.³⁹ Persze így sem valószínű, hogy Oroszország egy csapásra az Egyesült Államok szövetségese lenne Észak-Koreával szemben, hosszú távon leginkább a két ország távolodásának célkitűzése tűnik reálisnak Washington részéről. Ehhez elvben például diplomáciai és gazdasági eszközöket használhat fel (például: olyan szankciók bevezetése Oroszországgal szemben, hogy Moszkvának ne legyen érdeke Phenjannal kereskedni). Ilyen lépéseket Washington eddig nem tett, mint ahogy ilyen szankciókat Kínával szemben sem foganatosított.

Kína politikája és érdekei

Nem meglepő, hogy Kína szorosan kötődik Észak-Koreához, lényegében az ország születése óta: a koreai háborúban fegyveresen, komoly emberáldozatokat is vállalva kiállt Észak-Korea mellett, és az elmúlt évtizedekben is elkötelezett maradt a phenjani rezsim oldalán. Ennek az elköteleződésnek alapvető szerepe van abban, hogy eddig sem Dél-Korea, sem az Egyesült Államok nem kísérelt meg csapást mérni Észak-Koreára, semmilyen körülmény hatására, legyen szó akár a katonai célú nukleáris kísérletekről, ballisztikusrakéta-tesztekről vagy a Dél-Korea elleni provokációkról.

³⁵ Uo. 53. o.

³⁶ Uo. I. fejezet, továbbá: North Korea Country Profile Nuclear.

³⁷ Pritchard, Charles L. – Tilelli Jr. John – Snyder Scott A.: i. m. 52. o.

³⁸ Ballistic missile defence. *nato.int*, 2015. 04. 09.

³⁹ Ukraine and Russia Sanctions. *U.S. Department of State*. 2015. 04. 06.

Milyen érdekei vannak Kínának a szövetségesével, Észak-Koreával kapcsolatban? Mint fentebb érintettük, Kína számára prioritást élvez a phenjani rezsim megvédése, ezt azonban nem annyira a személyes szimpátia, hanem sokkal inkább tágabb geostratégiai szempontok ösztönzik. Ehhez kapcsolódik ugyanis a másik egyértelmű érdeke is: a Koreai-félsziget stabilitása. Ezen pedig azt érti, hogy Észak-Korea és a phenjani rezsim megmaradjon, ne változtassák meg a határokat, és ami a legfontosabb, senki ne támadja meg Észak-Koreát. Kína számára a proliferációs aggodalmak ma másodrendű szerepet játszanak, ami ellentétben áll a Pritchard, Tilelli, és Snyder által hangoztatottakkal. Amíg az északi rezsim stabil, és a félszigeten megelőzhető a háborús helyzet kialakulása, a nukleáris és ballisztikusrakéta-program nem aggasztja Kínát úgy, mint az Egyesült Államokat, illetve a térség többi, Washingtonnal szoros kapcsolatot ápoló államát. Ebben persze az a tudat is szerepet játszik, hogy Phenjan Pekinget fenyegethetné utoljára tömegpusztító kapacitásaival. 2012 őszén Hszi Csin-Ping (Xi Jinping) lett a Kínai Kommunista Párt új főtitkára, egyben az ország vezetője.⁴⁰ Ő keményebb hangot ütött meg Észak-Koreával szemben, és az eddigiekhez képest erősebb szankciókat szavazott meg. Egyesek remélték, hogy Kína politikája megváltozik a koreai válság kapcsán.⁴¹ Mások viszont ezt hiú reménynek tartották, és úgy vélték, a stabilitás továbbra is fontosabb lesz a távol-keleti nagyhatalom számára, mint a non-prolifерáció előmozdítása a térségben.⁴² Peking nem sokkal később a konfliktus tárgyalásos úton történő megoldása mellett állt ki, vagyis az érintett felek térjenek vissza a hatoldalú tárgyalásokhoz. Ez az ambivalens viselkedés nem új keletű. A 2006-os kísérletet követően megszavazott szankciók után 2007-ben is a tárgyalás került előtérbe, majd a 2009-es kísérlet nyomán elfogadott szankciókat követően 2010-ben ismét békülékeny hangnemre váltott a kínai fél.⁴³

Ahogy a *The National Interest* írójának egy kínai elemző elmagyarázta, ez az „ingaszerrű váltás az eredménye annak, hogy Kína megpróbál egyensúlyozni két ellentétes érdek között: a rövid távú érdek a stabilitás, a hosszú távú érdek pedig a non-prolifерáció”.⁴⁴ Az előbbi aláásná a kemény fellépés, míg az utóbbit segítené.⁴⁵

Itt visszakanyarodnánk a fentebb leírt állításhoz, miszerint Észak-Korea nem Kínát fenyegeti a nukleáris programmal. Nyíltan valóban nincs így. De, ahogy a *The National Interest* szakértője leírja, a kínai elemzők aggódnak a phenjani rezsim katonai célú nukleáris programja és ballisztikusrakéta-fejlesztése miatt.⁴⁶ Ez egy természetes reakció: ha az én országgal határos állam saját nukleáris arzenált fejleszt és robbanótöltetek célba juttatására alkalmas ballisztikus rakétákkal is kísérletezik, az potenciális fenyegetést jelent rám nézve.

A tény, hogy Észak-Koreának van nukleáris fegyvere, azt is jelenti, hogy Kína már kevésbé tud hatni Észak-Koreára, hiszen Phenjan biztonságban érezheti magát a nukleáris elretentés erejében bízva. Kína persze a nyilvánvaló nézeteltérések dacára sem tesz soha olyan megnyilvánulásokat, melyek ellenséges szándékokra utalnának Észak-Koreával szemben, hiszen a stratégiai szempontokon túl gazdasági előnyök is származnak a kapcsolatukból. Viszont ahhoz, hogy a félsziget stabilitását biztosítsa, kordában kellene tartania Phenjant,

40 Changing Guard. *The Economist*, 2012. 11. 17.

41 Wuthnow, Joel: *How China Reads North Korea*. *The National Interest*, 2013. 09. 08. 1. o.

42 Uo.

43 Uo. 2. o.

44 Uo.

45 Uo.

46 Uo.

elérni, hogy függessze fel a szomszédok keményvonalas reakcióit provokáló fegyverkísérléteit. E szempontból fontos körülmény azonban, hogy Kína nem irányítja Észak-Koreát,⁴⁷ közvetlenül nem tudja megakadályozni annak további fenyegető lépéseit. Peking az olyan Dél-Korea elleni provokációkat sem tudta meggátolni, mint például a Jonpjong-szigetre (*Yeonpyeong*) mért tűzérségi csapás⁴⁸ vagy egy déli teherhajó emlékezetes elsüllyesztése.⁴⁹ Nem hagyható figyelmen kívül ugyanakkor, hogy Phenjan gazdaságilag szinte teljes mértékben rá van utalva Kínára: 2011-ben például a külkereskedelmének 89%-át vele bonyolította le.⁵⁰ Ha a népköztársaság lezárna a határait, és nem engedne át rajta semmilyen árut, Észak-Korea megint hatalmas éhínséggel nézne szembe, amely esetleg lázadáshoz vezetne, és ez veszélybe sodorhatná a rendszer fennmaradását. (Ennek valószínűsége persze csekély, hiszen az eddigi éhínségek sem vezettek politikai/társadalmi összeomláshoz, illetve nem kétséges, hogy a diktatórikus rendszer hadserege minden rezsimmellenes megmozdulással szemben bevetésre kerülne.) Figyelembe véve azonban az északi rendszer elképesztő sikertelenségét, nem lehet kizárni, hogy a jövőben életképtelenné válik. Ez esetben a rendezetlen összeomlás a legrosszabb forgatókönyv Peking számára, melynek során humanitárius válság alakulna ki, aligha állva meg Kína határainál. Egyszerűbben szólva: menekültek özönlénének az országba. A határ destabilizálódása és a menekültáradat „szelleme” („*specter*”) nagy aggodalmat vált ki Pekingben a *Council on Foreign Relations* szakértői szerint is.⁵¹ Tehát Kínának azt kell folyamatosan mérlegelnie, hogy mi jelent nagyobb veszélyt az érdekeire: a phenjani provokációk vagy a Kim-rezsím összeomlása. Peking végső soron mindig Észak-Korea fennmaradását tartotta a legfontosabbnak, és ennek szellemében bízott a feszültségek elsimulásában. Számítása eddig bevált, hiszen egyik provokációt sem követte katonai csapás sem Dél-Korea, sem az Egyesült Államok részéről. A szankciók következményeként jelentkező terheket az észak-koreai rezsím a lakosságra hárítja, aminek eredményeképpen fokozódik a társadalom nyomora, és az ország külföldi segélyekre szorul, ha meg akarják előzni a tömeges éhhalált.⁵² Viszont a szankciók – éppen amiatt, hogy azok hatásait a lakosságra hárítják – a rezsím működésére és irányítóira nem gyakorolnak kellő nyomást. Kína az Észak-Koreával történő gazdasági együttműködést a CFR szakértője szerint úgy állítja be, mintha az a gazdaság fejlesztését és humanitárius célokat szolgálna, és az ezekre a célokra szánt gazdasági segítséget az ENSZ-szankciók nem tiltják.⁵³

Mint a fentiekből egyenesen következik, Peking számára fontos érdek, hogy a konfliktust a tárgyalóasztalnál oldják meg. Ezért az ENSZ-szankcióktól eltekintve mindig a hatoldalú tárgyalásokat favorizálta, amikor az Egyesült Államok lépni szeretett volna. Egy erőszakot engedélyező határozat elfogadása esetén a külső hatalmak közül gyakorlatilag csak az USA lenne abban a helyzetben, hogy megtegye a szükséges lépéseket, ezért a kínai vétő végső soron az Egyesült Államok pozícionyerése ellen irányul. A diplomácia, a tárgyalások pártolása nemzetközi presztízst jelent, hiszen a katonai erő bevetése helyett más megoldást kíván megvalósítani, s ez jól illeszthető ahhoz a képhez, melyet a kínai állam

47 Bajoria, Jayshree – Xu, Beina: *The China-North Korea Relationship*. *Council on Foreign Relations*. 2013. 02. 21.

48 McDonald, Mark: 'Crisis Staus' in South Korea After North Shells Island. *The New York Times*, 2010. 11. 23.

49 'North Korean torpedo' sank South's navy ship – report. *BBC*, 2010. 05. 20.

50 Uo.

51 Bajoria, Jayshree – Xu, Beina: i. m.

52 North Korea Profile: Overview. *BBC*, 2013. 07. 23.

53 Bajoria, Jayshree – Xu, Beina: i. m.

óhajt önmagáról a világ felé közvetíteni. Egy másik, sokkal prózaiabb előnye a tárgyalásoknak az, hogy húzza az időt, és így csökkenti az esélyét az Egyesült Államok, illetve szövetségesei által kivitelezendő gyors és erőszakos lépéseknek.

Széles konszenzus uralkodik a stratégiai elemzők körében abban a tekintetben, hogy Észak-Korea támogatása Kína számára lényegében a pufferszerepének biztosítása miatt éri meg.⁵⁴ Míg a phenjani rezsim áll, az amerikai fegyveres erők nem jelenhetnek meg a Kína és a félsziget határát jelentő Jalu folyónál. Észak-Korea megszűnése ugyanis a Dél-Koreával való egyesülést vonná maga után, ahol ott vannak az Egyesült Államok katonai egységei, és Kína érthetően nem szeretné határainál látni legnagyobb globális versenytársát. Csoma Mózes (az ELTE Korea-tanszékének vezetője) is azt erősíti meg korábban idézett művében, hogy Peking hosszabb távon is fenn kívánja tartani az ütközőállamot a fejlett, amerikai szövetséges Dél-Korea és saját államterülete között.⁵⁵ Kínának persze stratégiai érdeke kapcsolódik Dél-Koreához is, elsősorban Szöul Pekinghez közelítésének, Washingtontól pedig távolításának előtérbe állításával. Kínát zavarják a két állam közös hadgyakorlatai, szövetségüket egy ízben a regionális biztonságra való fenyegetésként is értékelte.⁵⁶ A hatalmi építkezés szempontjai miatt igazán lényeges Peking számára, hogy Dél-Korea kerüljön politikailag, gazdaságilag közelebb hozzá és távolodjon el az Egyesült Államoktól. Dél-Korea ugyanis relatíve kis hatalomnak számít a térségben, míg Kína gazdasági politikai, katonai és demográfiai értelemben egyaránt nagyhatalom, így Szöul sokkal kevésbé tudna ellenállni Kína nyomásának, ha nem lenne mögötte az Egyesült Államok. Ma azonban, ha Kína szembekerül Dél-Koreával, akkor közvetetten az Egyesült Államokkal kerül szembe. Kínának ugyanakkor az USA visszavonulása a Kelet-kínai-tenger térségéből a más térségekben fennálló geostratégiai és biztonságpolitikai érdekei miatt is kívánatos lenne, beleértve Japánt, Tajvant és Dél-Koreát.

Pekingben nincsenek illúziók a tekintetben, hogy az Egyesült Államok térségbenli stratégiája egyértelműen országuk hatalmi expanziója ellen irányul. Szakértők szerint az Egyesült Államok Air-Sea Battle-stratégiája (amelynek célja, hogy megelőző csapást mérjen az ellenség parancsnoki, irányító és a kilövőrendszereire) kínai fenyegetésképpel számol.⁵⁷ Ilyen feltételek mellett a kelet-ázsiai hatalmat különösen irritálja, hogy időnként amerikai járőrhajók hatolnak be felségvizeire.⁵⁸ Az amerikai csapatoknak a térségből való esetleges kivonására ezért fontos biztosítékként tekintene arra vonatkozóan, hogy Washingtonban nem terveznek agresszív lépéseket a politikai status quo megváltoztatására. A történelmi tapasztalatok és a bizalom hiánya miatt viszont az Egyesült Államok tartózkodik regionális támaszpontjainak felszámolásától.

Ugyanakkor 2013 márciusában és áprilisában maga Phenjan fenyegetőzött háborúval,⁵⁹ (újra) nehéz helyzetbe hozva pekingi szövetségeseit. Korábban említettük, hogy Kína nem irányítja Észak-Koreát, és hosszú távú érdeke fűződik a non-prolifерációhoz

54 Uo.

55 Csoma Mózes: i. m. 55. o.

56 Suk-hee, Han: *South Korea Seeks to Balance Relations with China and the United States*. *Council on Foreign Relations*. 2012. 11.

57 Gompert, David – Kelly, Terrence: *Escalation Cause*. *Foreign Policy*, 2013. 08. 23.

58 Brzezinski, Zbigniew: *Stratégiai vízió. Amerika és a globális hatalom válsága*. Antall József Tudásközpont, Budapest. 2013. 242. o.

59 Titterton, Sarah: *North Korea: timeline of escalating threats*. *The Telegraph*, 2013. 03. 30.

(ami valószínűleg csökkentené Phenjan „önfejtését,” illetve Észak és Dél konfliktusában is enyhülést hozna). Ezért Pekingnek és Washingtonnak elvben közös érdeke az e tárgyban való együttműködés. Ez az együttműködés különböző formákat vehet fel: bilaterális elköteleződés, akár szerződések formájában (például közös cselekedet, ha Phenjan ismét végrehajtana egy nukleáris kísérleti robbantást); közös álláspont kialakítása kétoldalú tárgyalásokon, melyet a hat résztvevős tárgyalásokon lehetne előadni; olyan gazdasági szankciók bevezetése Észak-Korea ellen, amelyeknek a kínai gazdaságra hátrányos hatásait az Egyesült Államok egyenlítené ki; közös erődemonstráció; az észak-koreai fegyverek ENSZ és Kína által ellenőrzött megsemmisítése stb.

Az együttműködéshez azonban elengedhetetlen, hogy az Egyesült Államok ne fenyegetse Kína érdekeit. Kína nagyhatalom, egyre több területen a világ második legerősebb állama, és a fent vázolt együttműködési javaslatok megfogadása azt jelentené, hogy a koreai konfliktus kérdésében engedett az Egyesült Államoknak, amivel azt az érzést erősítené a világ előtt, hogy nem az övé a döntő szó Észak-Koreát illetően. Ez számára nemcsak presztízsvesztés, hanem feladása annak a 70 éves politikának, amelyet a válsággal kapcsolatban viselt. Érthető módon ezt Kína nem szívesen tenné meg.

Nagy hasonlóságot mutatnak viszont a kínai és orosz érdekek a válság kapcsán. Végső soron Peking és Moszkva is azt szeretné, hogy megmaradjon a status quo, ugyanakkor egyikük sem örül az északi kormányzat kiszámíthatatlan magatartásának. Kína azt várja el Oroszországtól, hogy erősödő gazdasági befolyását használja fel Phenjan akadályozására a katonai célú nukleáris és ballisztikusrakéta-fejlesztésben, ugyanakkor az is fontos szempont lenne, hogy Moszkva ne hagyja magára Északot, ezzel elősegítve a status quo fennmaradását. Ezt a két érdeket viszont nehéz összeegyeztetni. Oroszország kereskedelmet folytat Észak-Koreával, amely az ebből származó hasznot persze hatalma megerősítésére, adott esetben nukleáris fegyvereinek fejlesztésére fordítja.

A probléma tehát (és jórészt a konfliktus megoldatlanságának oka is) lényegében a népköztársaság hosszú távú, illetve rövid távú érdekei között fennálló feszültség. Bár fontos lenne számára valamilyen módon összeegyeztetni a stabilitást (rövid távú érdek) a non-proliferációval (hosszú távú érdek), ezt akkor tudná megtenni, ha elfogadja, hogy Phenjan atomprogramja a Koreai-félsziget stabilitására nagyobb veszélyt jelent, mint amit Peking kezelni tud. Félreértés ne essék tehát: Kína is aggódik Észak-Korea nukleáris programja miatt, de amíg nem érzi fontosabbnak a non-proliferációt a Kim-rezsim fenntartásánál, és cselekvését az a számítás határozza meg, hogy Phenjan nukleáris programja kisebb veszélyt jelent a félsziget stabilitására, mint az Egyesült Államok és szövetségesei, addig nem várható érdemi változás Kína Észak-Koreát érintő politikájában.

Oroszország politikája és érdekei

A Koreai Népi Demokratikus Köztársaság megalakulása óta (1948) a Szovjetunió, annak szétválása után pedig a jogutód Oroszország a régió meghatározó hatalma. Az akkori Szovjetunióknak döntő szerepe volt Észak-Korea megalakulásában, fennmaradásában és nukleáris programjának elindításában. A koreai háborúban Moszkva szállított Kim Ir Szen katonáinak fegyvereket, kiképzést biztosított az észak-koreai katonák-

nak⁶⁰ és a kínai „önkénteseknek”, később Észak-Korea rendelkezésére bocsátott egy kísérleti atomreaktort, és segítette kiképezni az észak-koreai atomtudósokat is.⁶¹ A Szovjetunió-nak nyilvánvalóan az volt az érdeke mindezzel, hogy ellensúlyozza az amerikai fegyveres erők jelenlétét, és gyengítse Washington befolyását a térségben. Ehhez viszont nem tartozott hozzá, hogy Észak-Korea nukleáris fegyvereket fejlesszen.

A koreai nukleáris fegyverkezés elutasításában az Oroszországi Föderáció is osztozik, ami több okból is fontos számára. Először: a kísérletek az orosz felségterületeket is fenyegetik (ne feledjük, hogy közvetlenül is határos a két állam). Ha radioaktív felhő keletkezik, az az orosz területeket is károsíthatja. Másodsor: Kim Dzsong Un kiprovokálhat egy megelőző csapást az Egyesült Államok részéről, és ezt Moszkva fenyegetésnek tekintené. Ha Washington megtámadná Észak-Koreát, akkor Oroszország várhatóan minden fórumon tiltakozna, és Phenjant segítené akár hadfelszereléssel is, bár – mint láthattuk – ilyenek szállítását az ország számára szigorúan tiltják az ENSZ BT oroszok által sem ellenzett határozatai. Harmadszor pedig nem elhanyagolható szempont az sem, hogy sokkal hatékonyabban fenyegethet egy atomfegyvert birtokló hatalom egy ilyen nem rendelkező országot (gondoljunk a jelenlegi orosz–ukrán konfliktusra: ha Ukrajna az 1994-es Budapesti Memorandumot nem írja alá, és ennek alapján nem adja át hiánytalanul atomfegyvereit Oroszországnak, vajon abban az esetben is elvesztette volna-e a Krímet, donyecki és luhanszki területeit), és ez fontos üttökártya lehet Moszkva távol-keleti politikájában is.

A Koreai-félsziget atomfegyvermentessé tétele tehát fontos orosz érdek, ezt az álláspontot képviselte a hatoldalú tárgyalásokon is.⁶² Georgy Toloraya a következő módon foglalta össze az itt kialakított orosz pozíciót: Észak-Korea atomfegyverhez jutása veszélyezteti az orosz biztonságot a Távol-Keleten és a távolabbi területeken is,⁶³ továbbá a Koreai-félsziget legyen atomfegyvermentes.⁶⁴ Ezenkívül Oroszország erősen ellenzi, hogy a konfliktus nyomással és szankciókkal oldódjon meg.⁶⁵ A megoldást többoldalú tárgyalások útján kell elérni, ami egy végleges békerendszert hoz létre, amely minden ország számára egyenlően garantálja a biztonságot,⁶⁶ és Észak-Koreának lehetővé kell tenni az atomenergia békés célú felhasználását.⁶⁷

Kínához hasonlóan Moszkva számára is fontos tehát a status quo, a félsziget stabilitása. Ennek egyrészt gazdasági oka van. Oroszországnak szüksége van megbízható kereskedelmi partnerekre, amelyek pótolják a jelenleg zajló ukrainai konfliktus folyamán az Európai Unió és az Egyesült Államok által bevezetett szankciók okozta bevételkiesést. Ezek a szankciók többek között részleges embargót, beutazási tilalmat és pénzügyi eszközök zárolását tartalmazzák.⁶⁸ A két ország közötti gazdasági kapcsolatok többek között ezért is folyamatosan erősödnek, mélyülnek, bővülnek. A másik ok a stabilitás mellett ugyanaz, ami Kína szempontjait is meghatározza: egyikük sincs felkészülve arra, hogy Észak-Korea esetleg

60 North Korea-Russia Relations: A strained friendship. (Full Report.) *Asia Briefing* No. 71. International Crisis Group, 2007. 12. 04.

61 A kísérleti reaktorról lásd: North Korea Country Profile Nuclear.

62 Toloraya, Georgy: *The Six Party Talks: A Russian Perspective*. *Asian Perspective*, Vol. 32, No. 4, 2008, 45. o.

63 Uo. 51. o.

64 Uo. 45. o. és 51. o.

65 Uo. 51. o.

66 Uo. 52. o.

67 Uo.

68 Az Egyesült Államok által bevezetett szankciókról lásd: *Ballistic missile defence*. *nato.int*, 2015. 12. 11. Az Európai Unió szankcióiról lásd: *EU sanctions against Russia over Ukraine crisis*. *European Union Newsroom*. 2015. 03. 31.

összeomlik. Mindkét ország tart a menekültáradattól, amit egy ilyen összeomlást követne, nem is beszélve a folyamat regionális stratégiai következményeitől. Mindezt Oroszország Kínához hasonló eszközökkel igyekszik megakadályozni, nevezetesen olyan ENSZ BT-határozatokat szavaznak meg, amelyek nem teszik lehetővé a konfliktus katonai megoldását, és gazdasági eszközökkel segítik Phenjant, szembemelve a BT-határozatok céljaival is.

Nem vitás ugyanakkor, hogy egyfajta ambivalencia is jellemzi Oroszország és Észak-Korea kapcsolatrendszerét. Moszkva Phenjannak nyújtott támogatása igen szelektív. Esetenként támogatta és támogatja, mert így az Egyesült Államokat gyengítheti, és bevételekhez juthat földgázának értékesítéséből Észak-Korea számára.⁶⁹ Nem támogatta és nem támogatja viszont az ország nukleáris hatalmi ambícióit, ezért megszavazta mind a három korábban említett ENSZ BT-határozatot. Ennek az ambivalenciának a fent említettek fényében az lehet a magyarázata, hogy Moszkva mindig a pillanatnyi érdekeinek rendelte alá a Phenjannal fenntartott kapcsolatait. Ez viszont azt is jelenthetné, hogy az orosz félnek nincsen koherens Észak-Korea-politikája. Erre az évrre azt lehetne válaszolni, hogy az mindig is fontos volt Moszkvának, hogy Phenjannak ne legyen nukleáris fegyvere. Érdekes kérdés persze, hogy akkor miért segítette elő az ország nukleáris infrastruktúrájának és kutatásainak fejlődését?⁷⁰ Az orosz politika a hidegháború után egy időre Phenjannal szembeni álláspontra helyezkedett,⁷¹ és Észak-Koreának tennie kellett azért, hogy az orosz kiszámíthatatlanságot kompenzálja. A pártállami rendszer az önerőre való támaszkodást hirdeti (*self-reliance*), ami azt célozza, hogy az ország mindenkitől függetlenül tudja biztosítani fennmaradásának szükségleteit. Mind a mai napig ez az ideológia, a „*csucshe*” (angol átiratban „*Juche*”) határozza meg Észak-Korea politikáját és viszonyát szövetségeseihez.⁷² Phenjanban az a nézet dominál, hogy az atomfegyver a legjobb elretentő erő, minden nemzetközi szerződésnél, garanciánál nagyobb biztosíték.

Oroszország számára pedig mára felértékelődött a Csendes-óceán térsége. Ezt támasztja alá a Kínával erősödő, a Nyugattal pedig gyengülő kapcsolata. Moszkva azt várja Kínától, hogy tartsa féken Észak-Koreát, ne engedje, hogy Phenjan újabb nukleáris kísérleti robbantást hajtson végre, és ne provokálja az Egyesült Államokat. Mint láttuk, ezt Kína nem tudja megtenni, mert nem ellenőrzi maradéktalanul Kim Dzsong Unt. Nyomást gyakorolhat viszont Phenjanra, s ezzel hozzájárulhat a félsziget stabilitásához. Oroszország tehát Kínához hasonlóan a tárgyalásos megoldást részesíti előnyben a szankciókkal és a katonai beavatkozással szemben.

Ez azt is jelenti, hogy Oroszország távol tartaná az USA-t attól, hogy nyomás alá helyezze Észak-Koreát, és kockáztassa a konfliktus fegyveres eszkalációját. Persze Moszkva számára is kívánatos lenne az USA kivonulása a térségből, hiszen az óriási kiterjedésű állam nagy perspektívából szemléli az amerikai erők globális elhelyezkedését, és a NATO nyugati, illetve az USA dél-koreai és japán jelenlétében egyfajta harapófogót lát. Minthogy azonban a kivonulás nem fog megtörténni belátható időn belül, az orosz félnek alaposan meg kell gondolnia a taktikáját az Egyesült Államokkal szemben.

69 Putin, Xi Jinping sign mega gas deal on second gas supply route. *RT*, 2014. 11. 11.

70 North Korea Country Profile Nuclear. és North Korea-Russia Relations: A strained friendship.

71 North Korea-Russia Relations: A strained friendship. 3. o.

72 Juche Ideology. *Official webpage of the DPR of Korea*. 2015. 03. 01. A „*csucshe*” átiratot Csoma Mózes használja idézett művében, 52. o.

Mint fentebb érintettük, Oroszország is szeretne nukleáris fegyverektől mentes Koreai-félszigetet, a hatoldalú tárgyalásokon ezt az álláspontot képviselte.⁷³ Moszkva csatlakozott a Washington által indított PSI-hoz⁷⁴ is, ugyanakkor tisztában van a koreai hozzáállás lényegével és saját politikájának korlátaival. Mivel Moszkva ellenzi a katonai beavatkozást, és a tárgyalásos út valószínűleg nem eredményezi majd a teljes nukleáris leszerelést a térségben, ezért megpróbál minél több hasznot húzni a jelenlegi helyzetből, főleg a gazdasági kapcsolatok erősítésével. Előreláthatólag ez a trend a közeljövőben is folytatódni fog.

Konklúzió

Láthattuk tehát, hogy mindhárom nagyhatalmat aggasztja Észak-Korea nukleáris fenyegetése. Míg azonban az Egyesült Államok számára a non-prolifерáció a fő szempont, addig Kína és Oroszország számára a félsziget stabilitása a prioritás. Mindhárom fél számára fontos ugyanakkor a status quo, ami orosz és kínai részről alátámasztja az Észak-Korea fennmaradására irányuló törekvéseiket.

Persze a felek együttműködésre vannak ítélve, már csak azért is, mert Kína és Oroszország számára is lényeges az észak-koreai nukleáris ambíciók kordában tartása. Az érdekérvényesítés lépései az Egyesült Államok részéről az ENSZ-szankciók megszavazása, a PSI felállítása, a „*mézesmadzag és korbács*” („*sticks and carrots*”) politikája élelemszállítványokkal, valamint a térségbeli katonai jelenlét fenntartása. Peking és Moszkva is megszavazta az ENSZ-szankciókat, de nem engedi, hogy azok az erőszak alkalmazását lehetővé tegyék, és a diplomáciai megoldást szorgalmazzák (hatoldalú tárgyalások). Peking és Moszkva a BT-szankciók ellenére segítik Phenjant, amely ezt a katonai célú nukleáris programjának folytatására használja fel. Programjának folytatásában jelenleg lényegében senki sem tudja megakadályozni. Bár nagyhatalmi partnereinek támogatása nélkül Phenjan gazdaságilag összeomolhat, ez – mint láttuk – egyiküknek sem érdeke.

A három nagyhatalomnak a legfontosabb érdekei közösek, tehát hamis az a beállítás, hogy egymást kizáró jellegűek volnának. A közös érdekek a non-prolifерáció és a stabilitás. Mindazonáltal a fontossági sorrend eltérő: Washington számára az előbbi a fő szempont, Peking és Moszkva számára pedig az utóbbi. Ezeket az érdekeket eddig nem sikerült összeegyeztetni, ami gátolja a válság megoldását. Ezt bizonyítja a hat résztvevős tárgyalások sikertelensége, az ENSZ-szankciók eredménytelensége. Végezetül érdemes rámutatnunk egy paradoxonra: közös nagyhatalmi érdek, hogy a konfliktus rövid távon ne rendeződjön. Bár mindhárom fél napi érdeke a fegyveres konfliktus elkerülése és hosszú távon persze a konfliktus lezárása, eddig egyikük sem tette meg az ehhez szükséges lépéseket. Se az ENSZ BT-ben, se a hat résztvevős tárgyalásokon nem született megoldás. Az Egyesült Államok nem próbálta meg eddig egyoldalúan, erőszakkal megsemmisíteni Észak-Korea nukleáris arzenálját, a fejlesztéshez szükséges infrastruktúrát, és sem Kína, sem pedig Oroszország nem vonta meg teljesen támogatását Észak-Koreától még a nukleáris kísérleteket követően sem. Amíg ez a szereposztás nem változik meg vagy amíg Észak-Korea nem tesz valami elfogadhatatlan lépést, ami kizárja Kína és Oroszország további támogatását, a megosztott Koreai-félsziget jövőjét terhelő legfontosabb kérdések rendezetlenek maradnak.

73 Toloraya, Georgy: i. m.

74 A PSI-ről lásd Williams, Ian: i. m. 8. o.